

OBSZARY REALIZACJI PROJEKTÓW I PRZEDSIĘWZIĘCIA STRATEGICZNE

W myśl zainicjowanego w *Strategii na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030 r.)* podejścia projektowego, w celu operacjonalizacji zapisów Strategii Rozwoju Województwa Świętokrzyskiego 2030+, niniejszy załącznik wskazuje spójne tematycznie obszary realizacji projektów oraz planowane przedsięwzięcia strategiczne zidentyfikowane na etapie przygotowania SRWŚ 2030+ oraz konsultacji społecznych.

W ramach prac nad Strategią Rozwoju Województwa Świętokrzyskiego 2030+, w dniu 1 października 2019 roku Zarząd Województwa Świętokrzyskiego zaprosił podmioty z terenu województwa do zgłaszania propozycji projektów o strategicznym znaczeniu dla rozwoju regionu. Celem tego działania była identyfikacja oczekiwań i potrzeb występujących w województwie oraz zaprogramowanie w Strategii odpowiednich mechanizmów interwencji publicznej. Poproszono o zgłaszanie przedsięwzięć o wymiarze ponadlokalnym, czyli takich, które swoim zasięgiem wykraczają poza granice poszczególnych gmin/powiatów oraz projektów o charakterze partnerskim – angażujących szerokie grono interesariuszy, zarówno z sektora publicznego, jak i prywatnego. Nabór cieszył się bardzo dużym zainteresowaniem – wpłynęło prawie 350 propozycji projektów. Zostały one pogrupowane i przeanalizowane, a następnie na ich podstawie wskazano spójne tematycznie obszary projektów oraz przedsięwzięcia strategiczne kluczowe do realizacji w najbliższym dziesięcioleciu.

Dodatkowo, w ramach procesu konsultacji społecznych projektu Strategii, w okresie pomiędzy 10 sierpnia a 30 września 2020 roku, podmioty z terenu województwa zgłosiły szereg propozycji projektów, które zostały poddane analizie, a kilkanaście z nich dodano do opisu w niniejszym załączniku.

Zawarta poniżej lista obszarów i przedsięwzięć strategicznych ma charakter otwarty, co oznacza, że jej zakres może być uzupełniany o dodatkowe projekty, planowane do realizacji w okresie obowiązywania Strategii, a których identyfikacja na etapie prac nad Strategią była niemożliwa. Na etapie tworzenia ponadlokalnych dokumentów strategicznych lub dokumentów operacyjnych mogą zostać zidentyfikowane nowe przedsięwzięcia, a te wskazane w niniejszym załączniku mogą być zostać uszczegółowione.

PRZEDSIĘWZIĘCIA STRATEGICZNE W RAMACH CELU 1.

- INTELIGENTNA GOSPODARKA I AKTYWNI LUDZIE

Świętokrzyskie na rzecz konkurencyjnej i innowacyjnej krajowej gospodarki: rozwój Świętokrzyskiego Kampusu Laboratoryjnego Głównego Urzędu Miar w oparciu o zaplecze B+R oraz centra kompetencyjne dla kluczowych i perspektywicznych gałęzi polskiego przemysłu

Planuje się, że do roku 2023 w Świętokrzyskim Kampusie Laboratoryjnym Głównego Urzędu Miar (ŚKLGUM) w Kielcach powstaną zaawansowane technologicznie stanowiska pomiarowe w kluczowych dziedzinach metrologicznych. Podstawowym zadaniem tych laboratoriów będzie zagwarantowanie utrzymania i rozwój wzorców pomiarowych o najlepszych parametrach metrologicznych, charakteryzujących się najwyższą możliwą do osiągnięcia dokładnością odtwarzania jednostek miar. Laboratoria będą skonstruowane i wyposażone według kluczowych dziedzin metrologicznych i każde z nich będzie świadczyło usługi na rzecz różnych branż przemysłu.

W kolejnych etapach rozwijania infrastruktury Świętokrzyskiego Kampusu Laboratoryjnego Głównego Urzędu Miar przewiduje się:

1. Dalszą rozbudowę istniejących laboratoriów poprzez doposażanie stanowisk pomiarowych oraz tworzenie nowych stanowisk pomiarowych;
2. Budowę i wyposażanie nowych laboratoriów w dziedzinach mechatroniki budownictwa, zielonych technologii oraz informatyki, energetyki i automatyki;
3. Tworzenie w kolejnych latach w ramach ŚKLGUM centrów kompetencyjnych.

W odróżnieniu od laboratoriów, centra kompetencyjne będą funkcjonowały w ujęciu branżowym będą wspomagały swoim zapleczem badawczo – rozwojowym i osobowym poszczególne branże technologiczne / gałęzie przemysłu. Ze względu na kluczowe znaczenie projektu dla polskiej gospodarki wskazanie branż technologicznych / gałęzi przemysłu, dla których w ramach ŚKLGUM rozbudowane zostanie zaplecze naukowo – badawcze i stworzone zostaną centra kompetencyjne powinno nastąpić na szczeblu centralnym.

Zakładanym efektem planowanego projektu jest stworzenie unikalnego w skali kraju ekosystemu innowacji dla wybranych kluczowych gałęzi polskiego przemysłu, który umożliwi powstawanie nowych i dalszy rozwój wysokotechnologicznych przedsiębiorstw.

B+R i nauka na rzecz świętokrzyskiej gospodarki

W czasach gospodarki opartej na wiedzy, niepokojący jest słaby poziom innowacyjności regionalnej gospodarki. Od lat w województwie utrzymują się niskie wskaźniki innowacyjności, m.in. małe nakłady B+R na działalność innowacyjną wszystkich sektorów oraz niewielka liczba patentów i wzorów użytkowych. Oznacza to konieczność wsparcia potencjału świętokrzyskiej nauki i gospodarki. Samorząd Województwa pragnie stworzyć warunki do prowadzenia działań na rzecz wzmacniania współpracy sektora nauki i biznesu, w tym realizacji projektów przez świętokrzyskie uczelnie wyższe: Politechnikę Świętokrzyską i Uniwersytet Jana Kochanowskiego. Realizowane będą między innymi przedsięwzięcia mające na celu rozwój infrastruktury badawczej, wsparcie prac B+R, ich wdrażania i komercjalizacji, a także projekty wprowadzające innowacyjne technologie w medycynie.

W ramach tego obszaru wyróżnić należy projekt:

- + **„Centrum Badań i Dopuszczenia Bezzałogowych Obiektów Ruchomych”**. Na bazie potencjału naukowo-badawczego i laboratoryjnego Politechniki Świętokrzyskiej, a w szczególności Katedry Technik Komputerowych i Uzbrojenia Wydziału Mechatroniki i Budowy Maszyn, planowane jest utworzenie Centrum Badań i Dopuszczenia Bezzałogowych Obiektów Ruchomych (CBiDBOR), które stanowić będzie zaplecze badawcze głównie dla firm zbrojeniowych PGZ, Zakładów Metalowych „MESKO” w Skarżysku-Kamiennej, Zakładów Mechanicznych Tarnów, „DEZAMET” w Nowej Dębie czy też Huty w Stalowej Woli. Obszar działalności Centrum będzie obejmował prowadzenie badań teoretycznych, symulacyjnych i eksperymentalnych (w tym budowę demonstratorów technologii) nad uzbrojeniem następujących bezzałogowych obiektów ruchomych (BOR): obiektów latających (UAV, głównie drony bojowe), lądowych (łazików) i nawodnych. W zakresie badań perspektywicznych przewidywane są opracowania i badania układów sterowania i naprowadzania dla polskiego przemysłu zbrojeniowego.

Innym istotnym projektem w tym obszarze jest przedsięwzięcie:

- + **Budowa i wyposażenie Centrum Badań Molekularnych (CBM)**, które będzie zlokalizowane przy Świętokrzyskim Centrum Onkologii w Kielcach (ŚCO). Celem projektu będzie prowadzenie zaawansowanych badań z wykorzystaniem metod i technik inżynierii genetycznej dla przygotowania terapii typu CAR-T dla pacjentów chorych na nowotwory. ŚCO w ramach projektu planuje wdrożenie polskiej technologii terapii CAR-T, wielokrotnie tańszej i szerzej dostępnej. ŚCO byłoby pionierem w tym zakresie, ponieważ obecnie na świecie tylko dwa państwa posiadają własną technologię CAR-T – USA oraz Izrael. Projekt zakłada zwiększenie

mocy przerobowej wykonywanych testów dla pacjentów onkologicznych (obecnie wykonywanych jest 10 000 testów rocznie) leczonych w ŚCO oraz w szpitalach innych miast m.in. w Warszawie, Krakowie, Poznaniu, Wrocławiu, Lublinie i Łodzi, a także zwiększenie intensywności i jakości prac badawczych, w tym we współpracy z Narodowym Instytutem Raka w USA, których rezultatem są liczne publikacje naukowe. Projekt realizowany będzie we współpracy z Uniwersytetem Jana Kochanowskiego w Kielcach i swym zasięgiem oddziaływania będzie obejmował środowisko naukowców zajmujących się medycyną, biologią, biotechnologią, bioinformatyką oraz inżynierią biomedyczną. W rezultacie projekt będzie oddziaływał na mieszkańców województwa świętokrzyskiego oraz spoza województwa w zakresie kształcenia kadr biomedycznych oraz w zakresie zaawansowanej nowoczesnej diagnostyki i profilaktyki nowotworów. Efektem projektu będzie również intensyfikacja badań naukowych, generowanie know-how o komercyjnym potencjale, zwiększenie dostępu do nowoczesnej diagnostyki genetyczno-molekularnej dla pacjentów onkologicznych a także zintensyfikowanie badań naukowych oraz prac badawczych o zasięgu światowym.

Edukacja dla gospodarki

Dużym wyzwaniem stojącym przed świętokrzyską edukacją w najbliższym dziesięcioleciu jest niewątpliwie zdynamizowanie rozwoju systemu kształcenia w regionie oraz podejmowanie szeregu działań służących realizacji tego celu. Konieczna jest poprawa zdolności systemu edukacji do formowania kompetencji kluczowych wśród wychowanków i uczniów, na każdym etapie wychowania i edukacji, począwszy od żłobka i przedszkola oraz potwierdzania kwalifikacji w obszarach kluczowych. Szczególny nacisk należy położyć na kompetencje językowe, cyfrowe i matematyczno-przyrodnicze. W tym kontekście jednym z najważniejszych elementów byłoby opracowanie i wdrożenie w regionie systemu edukacji dwujęzycznej od najmłodszych lat. Niezbędne jest również wzmocnienie doradztwa edukacyjno-zawodowego, mającego na celu dostosowanie edukacji do potrzeb rynku pracy. Koniecznym powinno być dostosowanie edukacji do indywidualnych potrzeb uczniów: zapewnienie wsparcia psychologicznego i pedagogicznego na każdym etapie edukacji, różnorodna oferta zajęć dodatkowych, skierowana zarówno dla uczniów zdolnych, jak i tych mających trudności w nauce, likwidowanie barier i zwiększanie dostępności do systemu edukacji dla osób wymagających stosowania specjalnej organizacji nauki i metod pracy oraz z rodzin w trudnej sytuacji materialnej.

Z tego powodu ważne jest wspieranie inicjatyw tzw. ruchu twórców „makerspace”, czyli otwartych i szeroko dostępnych pracowni stanowiących swoiste laboratoria kreatywności, dających możliwość realizacji własnych projektów i pomysłów w ramach nauki lub pracy. Pracownie takie są niezbędne do wyrabiania praktycznych umiejętności wytwórczych/technicznych oraz wspierają jakość komunikacji

interpersonalnej oraz umiejętności. Uczą pracować nad własnymi projektami w zespołach, budując relacje, co podnosi nie tylko kompetencje miękkie, ale i twarde.

Niezwykle istotne jest też wspierania uczniów zdolnych poprzez realizację różnego rodzaju programów, w tym stypendialnych, a także wzmocnienie szkół pod względem infrastruktury TIK (doposażenie w sprzęt komputerowy), jak również wzmocnienie wykorzystania Zintegrowanego Systemu Kwalifikacji w celu potwierdzania kwalifikacji, w tym wśród nauczycieli m.in. z zakresu kwalifikacji cyfrowych.

Rozwój świętokrzyskiej przedsiębiorczości

Samorząd województwa, stawiając za cel rozwój gospodarczy regionu, będzie tworzył warunki do rozwoju przedsiębiorczości i konkurencyjności świętokrzyskich przedsiębiorstw poprzez przygotowanie odpowiednich mechanizmów i narzędzi.

Samorząd województwa za kluczowe uznaje konieczność budowy przewag konkurencyjnych świętokrzyskich firm. Szczególnie istotną rolę w tym zakresie odgrywają instytucje wspierające innowacyjność i konkurencyjność przedsiębiorstw: parki naukowo-technologiczne, centra transferu technologii oraz inkubatory technologiczne. W ramach tego obszaru realizowane będą projekty mające na celu rozwój usług świadczonych przez profesjonalne podmioty, ukierunkowane na wsparcie przedsiębiorstw typu start-up, wprowadzających na rynek nowe produkty lub usługi lub wymagających wsparcia w zakresie dostosowania się do zmiennych warunków rynkowych.

- ✚ Jednym z przedsięwzięć strategicznych będzie utworzenie **Świętokrzyskiego Funduszu Rozwoju**, którego celem będzie budowa trwałego mechanizmu finansowania przedsięwzięć rozwojowych wykorzystującego środki funduszy pożyczkowych i poręczeniowych. Zgodnie z założeniami, w początkowym okresie Fundusz będzie realizował 4-5 prostych instrumentów wsparcia, takich jak pożyczka inwestycyjna lub inwestycyjno-obrotowa, pożyczka regionalna związana z realizacją lub ubieganiem się o zamówienie publiczne, pożyczka eksportowa czy linia pożyczkowa na zapewnienie wkładu własnego beneficjentów do konkursów w ramach nowych programów operacyjnych skierowanych do MŚP i innych podmiotów, pożyczka klimatyczna, pożyczka rewitalizacyjna. W dłuższej perspektywie oferta funduszu zostanie rozszerzona o możliwości wejść kapitałowych, pożyczki dla wspólnot mieszkaniowych, organizacji pozarządowych i samorządów i inne bardziej skomplikowane instrumenty finansowe.

Innym istotnym projektem w tym obszarze jest:

 Kielecki Park Technologiczny – Inkubator California Inc. – przedsięwzięcie, którego celem jest wsparcie innowacyjnych i technologicznych przedsiębiorstw typu startup wprowadzających na rynek nowe produkty lub usługi o dużym potencjalnie rynkowym oraz przywrócenie zdolności wzrostu gospodarczego sektora MŚP regionu świętokrzyskiego, osłabionego w następstwie pandemii wirusa COVID 19. Utworzenie nowoczesnych, bezpiecznych przestrzeni biurowych, laboratoriów przeznaczonych na funkcje niezbędne do budowy przewag konkurencyjnych świętokrzyskich firm. Inkubator California Inc. jest elementem systemu trwałego procesu rozwoju infrastruktury i wsparcia przedsiębiorstw, na każdym ich etapie funkcjonowania od idei do ekspansji rynkowej, którego głównym celem jest tworzenie doskonałych warunków dla rozwoju regionalnej gospodarki. Nowo powstały Inkubator zapewni dostęp do infrastruktury technologicznej oraz kompleksowego programu wsparcia w postaci usług inkubacyjnych, akceleracyjnych, doradczych, rozwojowych, szkoleniowych, usług finansowych, które wzmocnią potencjał gospodarczy oraz zwiększą aktywność zawodową mieszkańców regionu. Skoncentrowanie usług w Inkubatorze California Inc. stanowiącym rodzaj hubu, a także zapewnienie obsługi w postaci one-stop-shop pozwoli na szybkie i skuteczne wsparcie firm w dostosowaniu się do zmieniającej się dynamicznie sytuacji na rynku i odporni je na szoki gospodarcze. Ponadto ulokowanie w jednym miejscu wielu podmiotów gospodarczych umożliwi stworzenie ekosystemu innowacji, wpłynie na możliwość wytworzenia się networkingu i sprzyjać będzie występowaniu efektów synergicznych pomiędzy przedsiębiorstwami.

W zakresie tworzenia warunków dla rozwoju nowoczesnego rolnictwa i przetwórstwa spożywczego na uwagę zasługuje koncepcja utworzenia Świętokrzyskiego Centrum Przedsiębiorczości Rolnej we Włostowie, która zakłada koncentrację podaży krajowych produktów rolno - spożywczych oraz stworzenie kanału zbytu i bezpośredniej sprzedaży (bez udziału pośredników) produktów oferowanych przez producentów rolnych. Wzmocni to pozycję rolników indywidualnych w łańcuchu dostaw żywności, przyczyni się do rozwoju sprzedaży bezpośredniej i podniesienia dochodowości produkcji rolniczej oraz rozwoju regionalnego, a także powstania nowych miejsc pracy.

Korzystne warunki dla inwestycji

Jednym z elementów warunkujących rozwój gospodarczy regionu jest kształtowanie korzystnych warunków do rozwoju inwestycji, w tym poprawa dostępności terenów pod nowe przedsięwzięcia oraz ułatwienia w realizacji nowych inwestycji przez już istniejących inwestorów.

Samorządy od lat podejmują działania na rzecz rozwoju takich obszarów, lecz właściwe przygotowanie oferty w dużym stopniu uzależnione jest od środków finansowych, które mogą być przeznaczone na uzbrojenie terenów w infrastrukturę. Problemem występującym w województwie świętokrzyskim jest również brak dużych terenów inwestycyjnych o uregulowanej własności. Konieczne są zatem działania w celu pozyskiwania i scalania gruntów oraz podnoszenia poziomu uzbrojenia terenów. Priorytetem będzie wsparcie dla tworzenia i rozwoju terenów inwestycyjnych oraz stref aktywności gospodarczej znaczących pod względem obszaru oraz wyraźnie wzmacniających potencjał regionu do przyciągania nowych inwestycji.

- Przykładem terenu o wysokim potencjale inwestycyjnym są niewątpliwie tereny w Obicach planowane początkowo pod budowę Regionalnego Portu Lotniczego Kielce o powierzchni ok. 600 ha. Ich jedynym właścicielem jest Gmina Kielce, a odpowiednie przygotowanie tego obszaru może stworzyć unikalny w skali projekt rozwojowy. Teren położony jest przy drodze wojewódzkiej nr 766 oraz krajowej nr 73 (DK 73), około 25 km na południe od miasta Kielce w kierunku miejscowości Busko-Zdrój. Obszar może w przyszłości zostać przekształcony w teren inwestycyjny. Jednakże ze względu na nieuregulowany stan prawny tego terenu, jego potencjał może zostać wykorzystany w okresie wykraczającym poza okres obowiązywania SRWŚ 2030+. Niemniej jednak należy wykorzystać ten czas i podjąć działania zmierzające do uregulowania stanu prawnego, przygotowania koncepcji funkcjonowania oraz dokumentacji dla tego terenu.

Potencjał turystyczny regionu

Cenne przyrodniczo obszary regionu, bogate dziedzictwo kulturowe oraz unikalne walory uzdrowiskowe tworzą wysoki potencjał turystyczny Świętokrzyskiego. Samorząd Województwa będzie wspierał działania ukierunkowane na dalszy rozwój tego sektora.

W obszarze turystyki zdrowotnej szczególne znaczenie mają dwie miejscowości o statusie uzdrowiska: Busko-Zdrój oraz Solec-Zdrój. Najważniejszymi identyfikowanymi na tym etapie przedsięwzięciami są projekty w zakresie rozbudowy infrastruktury i rozwoju Uzdrowiska Busko-Zdrój, które planuje m.in. budowę szpitala rehabilitacji ortopedycznej oraz zespołu basenów leczniczych, a także utworzenie uzdrowiskowego ośrodka badawczo – rozwojowego. Potencjał uzdrowiskowy może zostać wzmocniony w kolejnych latach poprzez budowę w okolicach Kazimierzy Wielkiej, która wraz z trzema sołectwami uzyskała w 2019 r. status obszaru ochrony uzdrowiskowej, kompleksu Kazimierskie Wody Termalne i Lecznice.

Do miejscowości o statusie uzdrowiska pragnie dołączyć Pińczów, Czarniecka Góra, Wiślica oraz Sielcia, które od lat prowadzą działania w tym kierunku. Gmina Pińczów przeprowadziła szereg badań oceniających stan środowiska i walory przyrodnicze, które potwierdziły korzystne warunki występujące na tym terenie. W kolejnych latach gmina planuje uzbrojenie terenu pod budowę infrastruktury wypoczynkowo-uzdrowskiej, utworzenie zespołu parkowego, budowę pijalni wód, tężni oraz zaplecza rekreacyjnego. Gmina Stąporków, na terenie której zlokalizowana jest Czarniecka Góra, wykonała badania torfowisk, które potwierdziły możliwość wykorzystania ich w leczeniu i rehabilitacji oraz planuje zlecić badania klimatu i złóż torfu. W przyszłości ma zamiar starać się o status uzdrowiska w oparciu o Świętokrzyskie Centrum Rehabilitacji w Czarnieckiej Górze jeśli udałoby się je przekształcić w zakład lecznictwa uzdrowskiego lub będzie starać się o utworzenie strefy uzdrowskiej. Taki status posiadała wspomniana miejscowość na przełomie XIX i XX wieku, aż do wybuchu II wojny światowej. Rejon dawnego uzdrowiska skupia trzy miejscowości – Czarniecką Górę, Czarną i Janów. Z kolei na terenie Gminy Wiślica w miejscowościach Wiślica, Gorysławice, Łatanice znajdują duże udokumentowane złoża stosowanej w lecznictwie uzdrowskim borowiny oraz wód leczniczych. Obszar gminy, w tym bogactwo dziedzictwa kulturowego oraz tereny Natury 2000 mogą stanowić uzupełnienie oferty dla kuracjuszy korzystających z zabiegów leczniczych w pobliskich sanatoriach. Gmina Końskie od lat prowadzi działania zmierzające do rozszerzenia ogromnego potencjału turystycznego Sielci również o sferę uzdrowską. Posiada przygotowany raport dotyczący występowania wód termalnych na tym terenie i zamierza aplikować do ogłoszonego przez NFOŚiGW konkursu dotyczącego dofinansowania wykonywania prac i robót geologicznych związanych z poszukiwaniem i rozpoznawaniem złóż wód termalnych w celu ich udostępnienia. Na terenie gminy zlokalizowane są także już zewidencjonowane złoża wód mineralnych.

Szczególne miejsce na mapie obszarów o największym potencjale turystycznym w województwie świętokrzyskim jest obszar OSI Góry Świętokrzyskie. Prawie w całości objęty różnymi formami ochrony przyrody, z jednym z najstarszych polskich parków narodowych – ŚPN oraz najstarszym polskim Sanktuarium na Świętym Krzyżu stanowią niezaprzeczalny kapitał województwa świętokrzyskiego, szczególnie jako kluczowy obszar napędzający rozwój turystyki w pozostałej części województwa.

Ważnym aspektem jest również dalszy rozwój turystyczny Sandomierza i okolic, a w szczególności terenów na Wisłą oraz wykorzystanie unikatowych walorów historycznych, przyrodniczych i krajobrazowych.

Czynnikiem wyróżniającym region w skali kraju oraz stanowiącym o jego tożsamości jest przemysłowe dziedzictwo kultury (m.in. byłe kopalnie, dawne zakłady hutnicze, miejsca pamięci i muzea związane z wydobywaniem i przetwórstwem minerałów). Zachowane obiekty zlokalizowane są głównie w północnej części województwa (powiat konecki, skarżyski, starachowicki i ostrowiecki).

Dziedzictwo to posiada ogromną wartość turystyczną i może stanowić samoistny produkt turystyki postindustrialnej. Unikatowość przemysłowego dziedzictwa kultury łączy się w regionie z jego walorami przyrodniczymi, które w przeszłości były wykorzystane do budowy cywilizacji technicznej. Wysoce pożądane jest, aby walory przemysłowego dziedzictwa wyeksponować w kontekście walorów przyrodniczych, związanych integralnie z historią przemysłu.

Potencjał turystyczny regionu będzie również pobudzany przez rozbudowę i modernizację infrastruktury turystyczno-rekreacyjnej oraz intensyfikację cyfryzacji oferty turystycznej i baz danych turystycznej informacji geoprzestrzennych. Należy również dążyć do wzmocnienia szans rozwojowych województwa poprzez tworzenie pakietowych produktów turystycznych. Przykładem wspólnego produktu turystycznego oraz współpracy partnerskiej różnorodnych podmiotów skupionych wokół jednego celu, jakim jest promocja województwa świętokrzyskiego i jego walorów turystycznych w oparciu o Góry Świętokrzyskie jest Świętokrzyski Szlak Archeo–Geologiczny. Szlak składa się z ponad 20 obiektów połączonych w jedną trasę i tworzy unikatowy w skali kraju produkt turystyczny.

W obszarze turystyki biznesowej, przemysłu spotkań jako kluczowego czynnika rozwoju turystyki oraz promocji województwa i miasta Kielce jako już zdefiniowanego, o uznanej marce miejsca spotkań, szczególne znaczenie ma działalność targowa i eventowa. Najważniejszymi identyfikowanymi na tym etapie przedsięwzięciami są projekty w zakresie rozbudowy infrastruktury i rozwoju Targów Kielce, które planują m.in. głęboką modernizację obiektów w zakresie poprawy i dostosowania do rosnących potrzeb rynku, budowę nowoczesnego obiektu wystawienniczo – konferencyjnego, wykorzystanie oraz implementację osiągnięć Przemysłu 4.0 poprzez digitalizację kolejnych procesów na poziomie operacyjnym, prace badawczo – rozwojowe w zakresie stworzenia innowacyjnej, mobilnej i wielozadaniowej zabudowy targowej we współpracy ze środowiskiem naukowym oraz dalszy rozwój potencjału gospodarczego województwa świętokrzyskiego poprzez dedykowane programy dla firm z regionu. Samorząd Województwa będzie wspierał działania na rzecz dalszego rozwoju Targów Kielce, jak i całej branży.

W ramach tego obszaru można wyróżnić następujące przedsięwzięcia:

- **Utworzenie szlaku turystycznego NIDA**, którego trasa będzie obejmować tereny wzdłuż rzeki Nidy – od Mniszka (Biała Nida), Bocheńca - aż do ujścia Nidy do Wisły w Nowym Korczynie. Szlak turystyczny będzie można pokonać w różnorodny sposób – rowerem, kajakiem, dreżyną czy ciuchcią, pieszo, samochodem/motorem a nawet drogą powietrzną – balonem, szybowcem czy motolotnią. W ramach przedsięwzięcia planowane jest przygotowanie głównej trasy rowerowej wraz z całą siecią mniejszych tras rowerowych, wznowienie działalności Ciuchci Ekspres Ponidzie, przygotowanie szlaku kolejowego drezynowego, szlaku kajakowego,

ścieżek pieszych i dla biegaczy oraz infrastruktury okołoturystycznej wzdłuż szlaku. Celem przedsięwzięcia jest również wykreowanie i promocja marki Ponidzie – „zielonych płuc” dla świętokrzyskich uzdrowisk, regionu południowego województwa świętokrzyskiego oraz sąsiadów – z Krakowa i Górnego Śląska.

- ✚ Poprawa dostępności oraz ochrona ekosystemów Świętokrzyskiego Parku Narodowego i jego otuliny oraz innych obszarów chronionych i najcenniejszych przyrodniczo na obszarze Gór Świętokrzyskich poprzez rozwój infrastruktury ułatwiającej zwiedzanie i zmniejszające antropopresję w tym budowę i wyposażenie Centrum Edukacji Przyrodniczej Świętokrzyskiego Parku Narodowego w Nowej Słupi.** Projekt jest kompleksowym podejściem do zorganizowania ruchu turystycznego w Górach Świętokrzyskich i koncentruje się na zabezpieczeniu i wykorzystywaniu największego w województwie potencjału dziedzictwa naturalnego i kulturowego Gór Świętokrzyskich, które stanowią niezaprzeczalny kapitał województwa świętokrzyskiego. W ramach przedsięwzięcia powstanie między innymi Centrum Edukacji Przyrodniczej ŚPN, realizowane będą także działania poprawiające ochronę ekosystemów leśnych m.in. przez właściwe ukierunkowanie ruchu turystycznego, zwiększające dostępność zasobów przyrodniczych obszaru Gór Świętokrzyskich, w tym dla osób o zmniejszonej mobilności (np. wieża obserwacyjna, galeria widokowa). Kontynuowane będą także prace na obiektach dziedzictwa kulturowego, w tym Sanktuarium Relikwii Drzewa Krzyża Świętego. Zostanie stworzony rozpoznawalny schemat szlaku głównego i szlaków uzupełniających, zostaną zagospodarowane punkty węzłowe, przystosowane zostaną trasy turystyczne m.in. poprzez tworzenie publicznej ogólnodostępnej infrastruktury turystycznej Gór Świętokrzyskich i dostosowanie ich do ruchu rowerowego. Przedsięwzięcie obejmie również budowanie klimatu turystycznego w miejscowościach pełniących funkcje centrów turystycznych: Nowa Słupia, Huta Szklana, Święta Katarzyna/Krajno oraz wzmocnienie potencjału turystycznego w głównych miejscowościach obsługi ruchu turystycznego: Nowa Słupia, Święta Katarzyna, Huta Szklana, Krajno, Zagnańsk, Ciekoty, Bodzentyn, Cedzyna, Suchedniów, Kałków, Łączna, Waśniów, Łagów.
- ✚ ECB 3.0 - Kraina Bajki** – przedsięwzięcie stanowiące trzeci etap rozwoju i rozbudowy Europejskiego Centrum Bajki w Pacanowie. Koncepcja ECB 3.0 zakłada utworzenie, na 6-hektarowej działce po byłej cegielni, Krainy Bajki z parkiem edukacji i zabawy, łowiskami, parkingami i hotelem. Planowane przedsięwzięcie będzie łączyć formułę literacką z etnograficznym kolorytem bajek europejskich. Znajdą się w nim bajkowe miasteczka, wioski i krainy zamieszkałe przez bohaterów bajek europejskich.

- +** **Utworzenie parku kulturowego obejmującego Region Prehistorycznego Górnictwa Krzemienia Pasiastego** wraz ze strefami buforowymi jest krokiem na rzecz ochrony wartości kulturowych i przyrodniczych Krzemionkowskiego Regionu Pradziejowego Górnictwa Krzemienia Pasiastego, wpisanego na Listę Światowego Dziedzictwa UNESCO. Głównym jego celem jest stworzenie lepszej i skuteczniejszej ochrony rejonu pradziejowego górnictwa krzemienia w okolicach i otoczeniu Krzemionek. Utworzenie parku kulturowego jest również obowiązkiem wynikającym z wpisu na listę UNESCO. Planowany park ma powstać na obszarze trzech gmin: Bodzechów, Ćmielów, Ożarów z odpowiednim spójnym dla całego obszaru planem ochrony.
- +** **Utworzenie szlaku turystycznego „Świętokrzyskie Pomniki Historii”** – przedsięwzięcie polegające na wsparciu dla działań samorządów i instytucji w zakresie pozyskiwania tytułu „Pomnika Historii” przez kolejne obiekty zabytkowe na terenie województwa, np. Kolegiata Św. Marcina w Opatowie wraz z odkrytym na tym terenie dziedzictwem Zakonu Templariuszy, Zamek Królewski w Chęcinach czy Archiopactwo Cystersów w Jędrzejowie.
- +** **Utworzenie szlaku turystyki postindustrialnej „Żelazne Doliny”** – przedsięwzięcie, którego celem jest wytyczenie szlaku przebiegającego przez północną część województwa od Maleńca aż do Krzemionek, co pozwoli na stworzenie podstawy dla działań zmierzających do wygenerowania bardzo atrakcyjnej oferty turystyki kulturowej. Dzięki połączeniu poszczególnych obiektów przemysłowych leżących w powiatach koneckim, skarżyskim, starachowickim i ostrowieckim podkreślone zostanie znaczenie założeń produkcyjnych Staropolskiego Okręgu Przemysłowego. Ważnym elementem będzie również wyeksponowanie przyrodniczego kontekstu założeń przemysłowych, takich jak pofabryczne zbiorniki wodne i pozostałości układów hydrotechnicznych (kanały, upusty, tamy), czy lasy, służące jako rezerwuariat paliwa hutniczego. W ramach przedsięwzięcia stworzony zostanie m.in. szlak rowerowy i spływ kajakowy na odcinkach rzek Czarnej i Kamiennej.
- +** **Wykorzystanie zasobów dziedzictwa przyrodniczo-kulturowego na obszarze Geoparku Świętokrzyskiego dla budowy i wzmocnienia marki terytorialnej aspirującej do UNESCO.** Projekt „Geopark Świętokrzyski” stanowi inicjatywę partnerską pięciu gmin Kieleckiego Obszaru Funkcjonalnego (Kielce, Chęciny, Morawica, Sitkówka-Nowiny i Piekoszów) zrzeszonych w Stowarzyszeniu Gmin „Geopark Świętokrzyski” mającym na celu wejście do Globalnej Sieci Geoparków UNESCO i uzyskanie certyfikatu tej organizacji dla Geoparku. Przedsięwzięcie wpisuje się w długofalową strategię rozwoju Geoparku Świętokrzyskiego jako marki terytorialnej bazującej na unikatowych zasobach lokalnego dziedzictwa przyrodniczo-kulturowego oraz wykorzystującej potencjał społeczności lokalnej.

PRZEDSIĘWZIĘCIA STRATEGICZNE W RAMACH CELU 2.

- PRZYJAZNY DLA ŚRODOWISKA I CZYSTY REGION

Świętokrzyskie zasoby wody

Biorąc pod uwagę negatywne skutki zmian klimatycznych, coraz częstsze występowanie zjawisk atmosferycznych takich jak susza czy deszcze nawalne, niezbędne jest podejmowanie działań mających na celu podniesienie poziomu retencji wód w regionie.

W obszarze tym kluczowe będą następujące inwestycje planowane do realizacji przez Państwowe Gospodarstwo Wodne Wody Polskie:

- ✚ **Zrównoważony rozwój gospodarczy zlewni rzeki Nidy w związku z obszarami Natura 2000 – etap I**, którego celem jest zwiększenie naturalnej retencji zlewniowej i dolinowej rzeki Nidy, poprawa zakłóconych stosunków wodnych, osiągnięcie i zachowanie dobrego stanu/potencjału ekologicznego wód oraz osiągnięcie i zachowanie dobrego stanu chemicznego wód ze szczególnym uwzględnieniem obszarów Natura 2000 i innych form ochrony przyrody.
- ✚ **Budowa zbiornika wodnego Wierna Rzeka na rzece Łososinie na terenie gmin Łopuszno, Piekoszów i Strawczyn**, którego głównymi funkcjami będą przede wszystkim: retencja, ochrona przed skutkami suszy i występowaniem niedoborów wody oraz ochrona przeciwpowodziowa, poprzez zapewnienie stałej rezerwy powodziowej, spłaszczeniu fali oraz zabezpieczeniu terenów położonych w dolnym biegu rzeki przed zalaniem.
- ✚ **Zabezpieczenie przeciwpowodziowe m. Ostrowiec Świętokrzyski gm. Ostrowiec Świętokrzyski oraz gm. Bodzechów w oparciu o regulację rzeki Modły, z wykorzystaniem istniejącego zbiornika w Częstocicach jako polderu zalewowego do redukcji fali powodziowej**, którego celem jest stworzenie systemu retencji wód z siecią zbiorników z rezerwą powodziową.
- ✚ **Modernizacja i ochrona przed powodzią węzła nowokorczyńskiego**, którego celem jest ochrona terenów objętych projektem przed wodami cofkowymi z Wisły, poprawa warunków gruntowo – wodnych oraz estetyki i funkcjonalności, zmiana sposobu użytkowania terenów, wzrost aktywności gospodarczej przyległego terenu.
- ✚ **Zabezpieczenie przeciwpowodziowe w zlewni Nidzicy**, które ma na celu ochronę ludności i mienia przed powodzią, a także poprawę warunków gruntowo – wodnych, zmianę sposobu

użytkowania terenów, poprawę estetyki i funkcjonalności, wzrost aktywności gospodarczej przyległego terenu.

Ponadto:

- **Budowa zbiornika wodnego Bzin** na rzece Kamienna w Skarżysku – Kamiennej, którego głównymi funkcjami będą przede wszystkim: retencja, ochrona przed skutkami suszy i występowaniem niedoborów wody oraz ochrona przeciwpowodziowa, poprzez zapewnienie stałej rezerwy powodziowej, spłaszczenia fali oraz zabezpieczenia terenów położonych w dolnym biegu rzeki przed zalaniem. Obok spełniania powyższych funkcji, zalew będzie również przestrzenią rekreacyjną, co znacznie zwiększy atrakcyjność północnej części województwa świętokrzyskiego pod kątem turystyki.

Samorząd Województwa za istotne uznaje również podejmowanie działań ukierunkowanych na rozwiązywanie problemów związanych z nagłymi zjawiskami suszy, skutkami nawałnych deszczy, zwiększenie naturalnej retencji i powtórnego wykorzystania wód poprzez stosowanie odpowiednich rozwiązań, a także wspieranie lokalnych inicjatyw w zakresie małej retencji. Kierunki działań i zakres przedsięwzięć zostaną określone w aktualizacji „Programu małej retencji dla województwa świętokrzyskiego”.

Rozwój świętokrzyskich tras rowerowych

W ramach celu 2. Samorząd Województwa będzie promował rozwiązania infrastrukturalne ukierunkowane na promocję transportu niskoemisyjnego. Kluczowe przedsięwzięcie w tym obszarze będzie dotyczyło rozwoju tras rowerowych w regionie świętokrzyskim, które uzupełnią istniejącą infrastrukturę w tym zakresie. Priorytetowe trasy do realizacji to: Eurovelo 11, Wiślana Trasa Rowerowa, oraz trasy regionalne przede wszystkim na Ponidziu i w Górach Świętokrzyskich oraz dalszy rozwój Wschodniego Szlaku Rowerowego Green Velo.

Budowa regionalnych tras rowerowych na obszarach województwa świętokrzyskiego najbardziej atrakcyjnych turystycznie to element służący poprawie bezpieczeństwa zarówno mieszkańców, jak i turystów korzystających z tego środka transportu. Budowa wysokiej jakości tras, odseparowanych od dróg publicznych (wraz z niezbędną infrastrukturą) to również odpowiedź na rosnące zainteresowanie mobilnością rowerową mieszkańców i turystów, poprawa dostępności rowerowej regionu, zwiększenie popularności i ilości osób korzystających z niskoemisyjnych środków transportu, ochrona środowiska oraz propagowanie zdrowego, aktywnego stylu życia. To także niezwykle istotny element pobudzający przedsiębiorczość lokalną związaną z usługami skierowanymi do rowerzystów np. rozwój obiektów

noclegowych w tym agroturystyki, obiektów gastronomicznych, wypożyczalni i serwisów rowerowych oraz element podnoszący jakość życia społeczeństwa.

Czysta Energia dla Świętokrzyskiego

Samorząd Województwa Świętokrzyskiego, stawiając za cel rozwój regionu w kierunku przyjaznego i bezpiecznego dla środowiska miejsca do życia, będzie wspierał i promował inwestycje w zakresie modernizacji lub budowy źródeł wykorzystujących energię odnawialną. Analizując zgłoszone propozycje projektów strategicznych, dostrzec można ogromne zainteresowanie świętokrzyskich samorządów inwestycjami w zakresie termomodernizacji budynków użyteczności publicznej, montażu pomp ciepła i instalacji fotowoltaicznych na budynkach użyteczności publicznej i budynkach mieszkalnych, a także budowy farm fotowoltaicznych. Wspierane będą przedsięwzięcia mające na celu wzrost wytwarzania i użycia energii odnawialnej, ukierunkowane na poprawę efektywności energetycznej, a także działania mające na celu stworzenie systemu wsparcia dla MŚP w celu zmniejszenia energochłonności produkcji oraz poprawy efektywności energetycznej przedsiębiorstw na terenie regionu świętokrzyskiego. Samorząd Województwa będzie również promował tworzenie partnerstw (w tym klastrów energii) na rzecz rozwoju innowacyjnych rozwiązań energetycznych, wspierał organizację wydarzeń propagujących ekologię oraz istniejące programy środowiskowe poprzez kampanie medialne, zwłaszcza w małych miejscowościach.

Mając na uwadze poprawę jakości powietrza w województwie świętokrzyskim należy zintensyfikować działania polegające na likwidacji nisko sprawnych źródeł ciepła i podłączeniu budynków do istniejących sieci ciepłowniczych lub gazowych, bądź ich wymianę na ekologiczne.

W ramach tego obszaru wyróżnić należy projekty planowane do realizacji przez Enea Elektrownia Połaniec S.A.:

- **Dostosowanie EEP do wymagań Pakietu Zimowego**, którego celem jest dostosowanie Enea Elektrownia Połaniec do wymagań Pakietu Zimowego i osiągnięcia poziomu emisji CO₂<550kg/MWh. Zakres projektu obejmuje między innymi modernizację i rozbudowę istniejącej instalacji podawania biomasy do bloków energetycznych oraz modernizację „dedykowanych” zespołów młynowych pozwalającą na pracę na strudze paliwa w postaci 100% biomasy poza leśnej.
- **Enea 40 PV**, którego celem jest budowa instalacji fotowoltaicznych o łącznej mocy 40 MW w celu zwiększenia produkcji energii z OZE, a także zdobycie kompetencji w realizacji oraz eksploatacji takich źródeł OZE.

- ✚ **Konwersja bloku nr 1 w Enea Elektrownia Połaniec na blok zer lub niskoemisyjny**, którego celem jest spełnienie wymagań Pakietu Zimowego (emisja CO₂ < 550 kg/MWh), co umożliwi udział bloku w Rynku Mocy oraz Aukcjach OZE, wykorzystanie dostępnego paliwa różnych rodzajów biomasy oraz przystosowanie bloku do przyszłych wymogów ochrony środowiska.

Wśród innych projektów skoncentrowanych na ochronę czystego powietrza, wolnego od niebezpiecznych i szkodliwych związków dla zdrowia można wymienić następujące przedsięwzięcia:

- ✚ **Zielona energia dla Ponidzia** – przedsięwzięcie, które zakłada wszelkie działania zmniejszające zużycie energii/ciepła i służące zachowaniu czystego środowiska na obszarze OSI Ponidzie (obszar chroniony i chronionego krajobrazu – Natura 2000), w tym zastosowanie rozwiązań opartych na odnawialnych źródłach energii, m.in. systemy fotowoltaiczne, kolektory słoneczne, pompy ciepła, budownictwo energooszczędne i pasywne (zielone i białe certyfikaty).
- ✚ **Zintegrowany system ograniczenia niskiej emisji stymulujący rozwój obszaru Gór Świętokrzyskich**. Założeniem działań projektowych jest ograniczenie lub całkowite wyeliminowanie problemu niskiej emisji z obszaru gmin Gór Świętokrzyskich m.in. poprzez zwiększenie liczby zmodernizowanych źródeł ciepła oraz wybudowanych jednostek wytwarzania energii elektrycznej z OZE. Prowadzone działania wpłyną na lepszą jakość powietrza, wzrost atrakcyjności regionu dla potencjalnych turystów i nowych mieszkańców, co z kolei wpłynie na rozwój przedsiębiorczości, a tym samym na rozwój całego obszaru Gór Świętokrzyskich.

Świętokrzyska gospodarka odpadami

Jakość środowiska naturalnego, który stanowi kluczowy kapitał regionu, w dużym stopniu zależy od gospodarki odpadami i obiegu surowców w gospodarce. Pomimo systematycznej poprawy w zakresie gospodarowania odpadami, nadal niezbędne są działania na rzecz podniesienia jego efektywności. Samorząd Województwa będzie wspierał inwestycje dotyczące budowy lub modernizacji systemów selektywnego zbierania odpadów komunalnych, wdrażania nowoczesnych rozwiązań w celu unieszkodliwiania odpadów oraz likwidacji nielegalnych składowisk. Konieczne jest również promowanie transformacji w kierunku gospodarki o obiegu zamkniętym (GOZ), w tym w szczególności projektowanie niskoodpadowych technologii produkcji oraz wdrażanie efektywnych ekonomicznie technologii odzysku. Tworzenie nowych produktów i procesów produkcyjnych w ramach koncepcji GOZ jest szansą na zwiększenie innowacyjności przedsiębiorstw oraz podniesienie konkurencyjności gospodarki nie tylko krajowej, ale także regionalnej. Dodatkowo koncepcja gospodarki o obiegu zamkniętym wpisuje się w politykę środowiskową i gospodarczą Unii Europejskiej i jest odpowiedzią

na wzrastające zapotrzebowanie na rozwój nauki z zakresu nowych uregulowań i procesów zachodzących w gospodarce. Dlatego też jest to jeden z kierunków rozwoju dla województwa, na który samorząd województwa chce położyć zwiększony nacisk i podkreślić jako nowy model gospodarczy, łączący ze sobą kwestie środowiskowe oraz ekonomiczno-społeczne.

Regionalna infrastruktura na rzecz oczyszczania ścieków komunalnych

Głównym źródłem zanieczyszczenia wód powierzchniowych są ścieki komunalne i przemysłowe, a także spływy obszarowe z terenów rolniczych. Region świętokrzyski charakteryzuje wyjątkowo niski odsetek osób korzystających z oczyszczalni ścieków (w 2018 r. z oczyszczalni korzystało zaledwie 64% ludności – przedostatnie miejsce w kraju). Samorząd Województwa widzi konieczność podjęcia szerokich działań na rzecz modernizacji i rozwoju regionalnej infrastruktury kanalizacyjnej i systemów oczyszczania ścieków. Jednocześnie, biorąc pod uwagę sytuację demograficzną oraz wysoką wartość tego typu inwestycji, na terenach, gdzie budowa sieci jest ekonomicznie nieopłacalna, promowane będzie zastosowanie nowoczesnych rozwiązań technologicznych w procesie oczyszczania ścieków.

PRZEDSIĘWZIĘCIA STRATEGICZNE W RAMACH CELU 3.

- WSPÓLNOTA I BEZPIECZNA PRZESTRZEŃ, KTÓRE ŁĄCZĄ LUDZI

Przeciwdziałanie negatywnym skutkom procesów demograficznych oraz nierównościom terytorialnym to wyzwanie, które podejmuje Samorząd Województwa Świętokrzyskiego, stawiając sobie za cel stworzenie wspólnej przestrzeni dla wszystkich mieszkańców regionu. Oznacza to przede wszystkim podjęcie takich działań, które spowodują zatrzymanie niekorzystnych trendów, a szczególnie emigracji młodego pokolenia. Z uwagi na skalę prognozowanego spadku populacji regionalnej, ma to zasadnicze znaczenie dla województwa świętokrzyskiego. Działania związane z osiedlaniem się nowych mieszkańców w województwie powinny wiązać się z poprawą jakości usług publicznych, w tym usług z zakresu edukacji i kultury, zdrowia i polityki społecznej, kultury fizycznej i rekreacji oraz zagospodarowania czasu wolnego.

Świętokrzyskie dla edukacji

W Świętokrzyskim istnieje potencjał bazy edukacyjnej umożliwiający kształcenie na wszystkich poziomach, w tym zawodowym i technicznym. Wciąż jednak dużym problemem jest niedostosowanie infrastruktury, zwłaszcza w szkołach zawodowych, do potrzeb zmieniającego się i wymagającego rynku pracy. Dostęp do nowoczesnych maszyn i technologii w procesie kształcenia zawodowego Samorząd Województwa uznaje za jeden ze strategicznych elementów.

Kształcenie i wychowanie społeczności lokalnej z województwa świętokrzyskiego w duchu poszanowania środowiska przyrodniczego i kulturowego jest jednym z bardziej istotnych działań dla ochrony i zachowania naszych regionalnych zasobów dla przyszłych pokoleń. Ważnym elementem tego segmentu edukacji jest również promocja postaw obywatelskich i patriotycznych wynikających ze specyfiki historycznej i doświadczeń dziejowych naszego regionu. Elementy te powinny znaleźć się w działaniach edukacyjnych szkół i organizacji pozarządowych.

Konieczny jest również rozwój idei kształcenia się przez całe życie oraz oferty edukacji formalnej i pozaformalnej ukierunkowanej na podniesienie kompetencji kluczowych osób dorosłych, zwłaszcza na obszarach wiejskich.

Poprzez poznawanie dziedzictwa kulturowego województwa świętokrzyskiego rozwijane będą kompetencje w zakresie świadomości i ekspresji kulturalnej w szczególności wśród najmłodszych pokoleń mieszkańców regionu. Otwarta edukacja środowiskowa umożliwi uczenie się w terenie, poprzez obserwacje, eksperymenty i twórcze działania. Cenną wartością otwartej edukacji środowiskowej jest współpraca pomiędzy wieloma różnymi instytucjami działającymi na rzecz edukacji ekologicznej, środowiskowej, zdrowotnej, obywatelskiej przy współpracy wielu interesariuszy.

Kolejnym obszarem wymagającym niewątpliwie interwencji jest infrastruktura informatyczna w szkołach. W celu polepszenia jakości edukacji należy wzmocnić szkoły zarówno pod względem infrastrukturalnym (doposażenie w sprzęt informatyczny), jak i dostępności do usług edukacyjnych oferujących możliwość kształcenia na odległość.

Szczególny nacisk należy położyć na kompetencje językowe, cyfrowe i matematyczno- przyrodnicze oraz kształtowanie umiejętności dbania o zdrowie własne i innych ludzi. W tym kontekście jednym z najważniejszych elementów byłoby opracowanie i wdrożenie w regionie systemu edukacji dwujęzycznej od najmłodszych lat, natomiast wzmocnienie procesu edukacji zdrowotnej usprawni nabywanie kompetencji, które są niezbędne do odpowiedzialnego uczestnictwa w życiu społecznym.

W ramach tego obszaru wyróżnić należy następujące przedsięwzięcia:

1. Świętokrzyski program stypendialny dla studentów kierunków istotnych dla rozwoju gospodarki regionu,
2. Świętokrzyski program stypendialny dla uczniów liceów ogólnokształcących,
3. Świętokrzyski program stypendialny dla uczniów szkół zawodowych,
4. Kultura dwujęzyczności,
5. Edukacja regionalna – wzmocnienie tożsamości regionalnej mieszkańców województwa świętokrzyskiego,
6. Edukacja zdrowotna – kształtowanie nawyku (podstaw) dbałości o zdrowie oraz umiejętności tworzenia zdrowego środowiska,
7. Świętokrzyska edukacja zawodowa.

Zdrowe Świętokrzyskie

Samorząd województwa dostrzega potrzebę wsparcia przedsięwzięć, które w kompleksowy i skoordynowany sposób wpłyną na poprawę dostępu do usług zdrowotnych, opiekuńczych profilaktycznych.

W związku ze zmianami demograficznymi, a co za tym idzie postępującym procesem starzenia się społeczeństwa, bardzo ważne jest dopasowanie działań do istniejących potrzeb. Konieczne jest tworzenie placówek opieki całodobowej, placówek opieki dziennej i profilaktyki niesamodzielności.

Wobec rosnącej liczby osób cierpiących na zaburzenia psychiczne, należy dążyć do poprawy dostępności usług w zakresie opieki psychoterapeutycznej i psychiatrycznej, w szczególności skierowanej do dzieci i młodzieży.

Wśród inwestycji w ramach tego obszaru można wyróżnić:

- ✚ Regionalne Centrum Rehabilitacji dla Osób z Niepełnosprawnością, które będzie specjalizowało się w innowacyjnych metodach rehabilitacji osób z uszkodzonym rdzeniem kręgowym. Ośrodek będzie jedynym miejscem, w którym osoby po urazach kręgosłupa znajdą szybką i kompleksową opiekę lekarską, rehabilitacyjną oraz psychologiczną.
- ✚ Powstanie Świętokrzyskiego Ośrodka Badań Klinicznych w Regionalnym Centrum Naukowo-Technologicznym w Podzamczu Chęcińskim, zapewniającego kompleksową ochronę zdrowia, oferując pacjentom dostęp do najnowocześniejszych terapii w warunkach spełniających najwyższe standardy. Celem projektu jest stworzenie warunków do realizacji nowoczesnego i skutecznego leczenia oraz podniesienia poziomu wykształcenia i kompetencji kadr medycznych.

Świętokrzyska ekonomia społeczna

Ekonomia społeczna i solidarna odgrywa kluczową rolę w przeciwdziałaniu wykluczeniu społecznemu poprzez tworzenie miejsc pracy oraz prowadzenie działań reintegracyjnych wobec najbardziej wykluczonych mieszkańców województwa świętokrzyskiego. Sprawnie działające podmioty ekonomii społecznej i solidarnej oraz Przedsiębiorstwa Społeczne, tworzące stabilne miejsca pracy dla osób z niepełnosprawnościami, długotrwale bezrobotnych oraz zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym stanowią ważny element reintegracji zawodowej dla tych osób, pozwalający im na podjęcie pracy i przygotowujących do wejścia na otwarty rynek pracy. Równocześnie sprawnie działające podmioty ekonomii społecznej i solidarnej mogą być kluczowym partnerem dla JST jako realizator usług społecznych, w szczególności związanych ze starzeniem się społeczeństwa, wsparciem dla osób z niepełnosprawnościami czy koniecznością rozwoju usług z obszaru edukacji przedszkolnej czy opieki nad dziećmi w wieku do lat 3. Ekonomia społeczna i solidarna może być również istotnym elementem kreowania gospodarki regionalnej m.in. poprzez udział w: budowaniu gospodarki obiegu zamkniętego oraz pełnić dużą rolę na obszarach wiejskich w zakresie rozwoju rolnictwa społecznego (gospodarstwa opiekuńcze, przedsięwzięcia sieciujące, kooperatywy, grupy producentów, itp.), jak również w procesach rewitalizacji.

Założeniem realizowanego od kilku lat przedsięwzięcia jest konsekwentny rozwój sektora ekonomii społecznej i solidarnej (w szczególności przedsiębiorczości społecznej) oraz budowanie współpracy międzysektorowej z udziałem różnych środowisk, w tym: Ośrodków Wsparcia Ekonomii Społecznej, instytucji pomocy i integracji społecznej, administracji publicznej, przedsiębiorców i środowiska naukowego.

Kulturalne Świętokrzyskie

Szeroka oferta i dostęp do infrastruktury kultury, wzmacniają poczucie wspólnoty lokalnej oraz zachęcają do osiedlenia się, a tym samym ograniczają zjawisko depopulacji. Samorząd Województwa widzi potrzebę rozwoju infrastruktury sprzyjającej rozwojowi społecznemu, co z kolei zwiększyłoby atrakcyjność lokalizacyjną działalności firm rozwiniętych technologicznie, a tym samym wpłynęłoby korzystnie na rozwój regionalnej gospodarki. Ponadto wzmocnienie potencjału kulturowego województwa zwiększy udział mieszkańców w ofercie dotyczącej spędzania czasu wolnego. W szczególności dotyczy to organizacji czasu wolnego młodych osób ze szczególnym uwzględnieniem aktywności kulturalnej, społecznej, artystycznej i sportowej. W związku z tym zasadnym byłoby stworzenie kalendarza wydarzeń oraz organizacja ponadregionalnych, cyklicznych imprez i eventów propagujących dziedzictwo naturalne i kulturowe. Działania te są ściśle powiązane ze zwiększeniem dostępności do infrastruktury turystycznej, rekreacyjnej i sportowej dlatego też Samorząd Województwa uznał za istotne uwzględnienie tego aspektu w planach strategicznych.

Świętokrzyskie aktywne i zdrowe

Poprawa stanu zdrowia społeczności jest wyzwaniem, które stoi przed każdym regionem. Aktywność fizyczna pozytywnie wpływa na zdrowie, stwarza warunki do budowy kapitału społecznego i jest potencjałem do kształtowania postaw prospołecznych i prozdrowotnych.

Samorząd Województwa widzi potrzebę podjęcia szerokich działań polegających na zwiększeniu uczestnictwa mieszkańców w różnych formach aktywności ruchowej, współzawodnictwa sportowego oraz akcjach profilaktycznych i szkoleniowych, które będą wspierać rozwój fizyczny i emocjonalny. Potencjał społeczny sportu może być wykorzystywany w procesach integracji, resocjalizacji oraz oddziaływania na grupy zagrożone wykluczeniem. Poprzez rozwój infrastruktury użyteczności publicznej, realizację projektów z nią związanych, zwiększone zostaną możliwości upowszechniania aktywności fizycznej oraz promocja zdrowego i aktywnego stylu życia. Dostęp do atrakcyjnej oferty spędzenia wolnego czasu poprzez wydarzenia sportowe, które popularyzują aktywność ruchową oraz oddolna aktywizacja społeczeństwa będzie pozytywnie wpływać na poziom życia mieszkańców regionu. Stypendia sportowe będą narzędziem pomagającym wyrównywać szanse młodych ludzi i promującym najlepszych sportowców. Tworzenie przyjaznego środowiska oraz kształtowanie nawyków systematyczności zoptymalizuje proces profesjonalizacji kadry sportowej.

Świętokrzyskie dla młodzieży

Rozwój społeczny i gospodarczy regionu w dużym stopniu zależy od aktywności społecznej młodych ludzi, która daje szansę nabycia i rozwinięcia wielu umiejętności, w szczególności współpracy w grupie, kreatywności, przedsiębiorczości oraz odpowiedzialności za lokalną wspólnotę. Samorząd województwa świętokrzyskiego będzie wspierał działania stwarzające młodym ludziom możliwości rozwoju poprzez realizowanie projektów ukierunkowanych na wzmacnianie ich kompetencji, postaw liderkich i zdobywanie nowych doświadczeń. Konieczne jest budowanie wśród świętokrzyskiej młodzieży poczucia przynależności i identyfikacji z regionem poprzez wsparcie inicjatyw podejmowanych przez nich w ramach organizacji pozarządowych. Dzięki temu będą oni bardziej utożsamiać się z terenem, na którym działają, a w konsekwencji pozostaną w swojej małej ojczyźnie. Ważne jest, aby młodzi mieszkańcy województwa poszerzali wiedzę na temat swojego miejsca pochodzenia, co z pewnością wpłynie na podniesienie poziomu świadomości i identyfikacji młodzieży z regionem. W tym celu powinna zostać stworzona oferta turystyczna dla szkół.

Niezbędne jest wspieranie rozwoju młodzieżowej kultury poprzez tworzenie mechanizmów grantowych, które pozwalałyby na przeprowadzenie niewielkich inicjatyw twórczych. Konieczne jest sprawne działanie i promowanie istniejących systemów finansowych, czyli stypendiów, które nie ograniczałyby się do krótkotrwałej pomocy, ale byłyby wsparciem w przechodzeniu z poziomu amatorskiego do profesjonalnego. Promowanie powszechności uczestnictwa w kulturze, zwiększyłoby liczbę młodzieży zainteresowanej wydarzeniami kulturalnymi, dlatego należy stwarzać przestrzenie, w których młodzi będą czuć się swobodnie.

Od 2018 r. działa Młodzieżowy Sejmik Województwa Świętokrzyskiego. Gremium to ma charakter inicjatywny, wnioskodawczy i konsultacyjno-doradczy dla organów Samorządu Województwa Świętokrzyskiego. Młodzieżowi radni (przedstawiciele młodzieżowych rad, samorządów uczniowskich i studenckich oraz organizacji pozarządowych działających na rzecz młodzieży) zwracają uwagę na konieczność podjęcia działań na rzecz zwiększenia społecznego zaangażowania młodzieży w regionie. W tym celu niezbędne jest przygotowanie dokumentu o charakterze programowym, będącym aktualizacją opracowania „Świętokrzyskie dla młodych. Kierunki wspierania aktywności społecznej młodzieży województwa świętokrzyskiego na lata 2017-2020”.

Istotnym jest, by jak najwięcej samorządów uczniowskich w województwie korzystało z możliwości współpracy z trzema grupami podmiotów: organizacjami pozarządowymi, lokalnymi przedsiębiorcami czy też z centrami koordynującymi akcje wolontariatu. Młodzieżowe rady gmin i miast województwa świętokrzyskiego wyrażają potrzebę stałej współpracy i wsparcia merytorycznego oraz widzą potrzebę

opracowania pełnej diagnostyki prawidłowego funkcjonowania młodzieżowych rad. Konieczne jest organizowanie cyklicznych konferencji skierowanych do przedstawicieli młodzieżowych rad i ich opiekunów, a także przeprowadzanie regularnych szkoleń, będących impulsem do dalszych działań dla lokalnych reprezentantów młodzieży. Młodzieżowe Rady w celu usprawnienia swoich działań powinny prowadzić regularną współpracę z lokalnymi organizacjami pozarządowymi poprzez udział w szkoleniach, konsultacje oraz wymianę dobrych praktyk.

Rozwijane powinny być dotychczas realizowane programy dedykowane młodym ludziom, takie jak „Mania Działania”, Świętokrzyski Program Rozwoju Liderów „Liderzy dla młodzieży”, które przyczyniają się do wzrostu aktywności młodzieży w społecznościach lokalnych, motywują do działania, pomagają rozwiązywać codzienne problemy, z jakimi borykają się grupy młodzieżowe.

Istotnym czynnikiem jest podniesienie kompetencji liderów młodzieżowych oraz zapewnienie mechanizmu wsparcia merytorycznego i finansowego w celu usprawnienia działalności grup młodzieżowych. Przyczyni się do wzrostu realizowanych przez młodzież inicjatyw społecznych w regionie. Zostaną podniesione kompetencje osób dorosłych bezpośrednio pracujących z młodzieżą oraz na rzecz młodzieży. Dzięki temu, młodzi ludzie doświadczą profesjonalnego wsparcia w rozwoju swoich kompetencji społecznych i obywatelskich, inicjatywności, a tym samym zwiększy się poziom społecznego zaangażowania młodzieży. Rozwinięte mechanizmy informowania o pozyskiwaniu środków przyczynią się zarówno do zwiększenia zainteresowania, jak i do wzrostu różnorodności realizowanych przedsięwzięć. Należy wspierać okresowy i prosty formalnie system wsparcia, jakim jest wyżej wymieniony program grantowy „Mania Działania”, który umożliwi przeprowadzanie niewielkich inicjatyw twórczych przez osoby lub grupy osób, które charakteryzują się potencjałem.

Młodzieżowy Sejmik widzi również potrzebę promocji przedsiębiorczości wśród młodych ludzi, wsparcie i doradztwo w działaniach związanych z założeniem firmy. Wskazana jest ścisła współpraca środowiska akademickiego z otoczeniem biznesowym i parkami technologicznymi, która przyczyniłaby się do podniesienia znajomości lokalnego rynku pracy wśród studentów. System i metody pracy są niejednokrotnie przestarzałe, a młodzi ludzie nie mogą wykazać się innowacyjnymi rozwiązaniami przez ich niewystarczającą powszechność. Zwraca się uwagę na konieczność zwiększenia liczby miejsc pracy, z uwzględnieniem pracowników – absolwentów szkół zawodowych czy techników, zachęcenie inwestorów spoza województwa do umiejscowienia na terenie regionu świętokrzyskiego swoich fabryk czy zakładów pracy.

Aby sprostać tak zidentyfikowanym potrzebom, konieczne jest zapewnienie koordynacji działań poprzez powołanie przy Przewodniczącym Sejmiku Rzecznika Młodzieży Województwa Świętokrzyskiego. Do jego najważniejszych zadań będzie należało:

- Inicjowanie i wspieranie tworzenia systemowych rozwiązań na poziomie regionu służących zwiększeniu aktywności społecznej młodzieży;
- Merytoryczne wsparcie działalności Młodzieżowego Sejmiku;
- Promocja pozytywnych przykładów aktywności młodzieży w regionie (m.in. organizacja wspólnie z Młodzieżowym Sejmikiem konkursu mającego na celu uhonorowanie osób, które pomimo młodego wieku, mogą pochwalić się sukcesami w prowadzeniu własnego biznesu);
- Angażowanie młodzieży w działania samorządu województwa w obszarze współpracy zagranicznej. Wymiany międzynarodowe młodzieży, spotkania, debaty, mają na celu przybliżenie problematyki współpracy rozwoju gospodarczego, społecznego i turystycznego oraz zachęcenie młodych ludzi do aktywności społecznej. Młodzież powinna mieć możliwość poznawania innych kultur poprzez dostosowane do ich potrzeb oraz wieku programy współpracy międzynarodowej oraz wymiany. Zostaje przez to zwiększona możliwość kontaktu z decydentami. Ważne jest włączenie młodzieży w międzynarodowy wolontariat i akcje humanitarne w celu ich upowszechnienia

Rozwój krajowej infrastruktury drogowej w regionie świętokrzyskim

Wspólnota i bezpieczna przestrzeń, które łączą ludzi to także przeciwdziałanie wykluczeniu komunikacyjnemu. To wyzwanie, które Samorząd Województwa podejmuje stawiając sobie za cel rozwój infrastruktury tworzącej warunki swobodnego dostępu do usług i dóbr, przemieszczania się mieszkańców i wsparcia rozwoju innowacyjnej gospodarki. Poprawa infrastruktury transportowej i informatycznej, umożliwiającej różne formy aktywności „na odległość”, to kolejny ważny element zwiększający atrakcyjność migracyjną mieszkańców województwa oraz kolejne wyzwanie dla Samorządu Województwa.

Spośród identyfikowanych w tym zakresie potrzeb można wymienić projekty strategiczne, ukierunkowane na **budowę lub przebudowę odcinków dróg krajowych i ekspresowych**. Do najważniejszych należą:

- **Budowa drogi S74 Sulejów-Przełom/Mniów-Kielce-Opatów-Nisko**, która jest uwzględniona w kompleksowej sieci dróg TEN-T i połączy węzeł komunikacyjny autostrad A1 z A2 przez S12 z przejściami granicznymi z Ukrainą (autostrada A4) i Słowacją (S19).
- **Rozbudowa DK 73 na odcinku granicy miasta Kielce - granicy województwa świętokrzyskiego (Szczucin) wraz z budową obwodnic miejscowości Morawica, Wola Morawicka, Chmielnik**

i Busko-Zdrój oraz dostosowaniem istniejącego ciągu do parametrów drogi klasy GP, której realizacja usprawni połączenie na kierunku północ - południe dla ruchu ponadlokalnego i regionalnego pomiędzy Kielcami a Tarnowem oraz znacząco wpłynie na poprawę bezpieczeństwa w korytarzu **DK 73**. Inwestycja będzie mieć strategiczne znaczenie w świetle koncepcji utworzenia strefy inwestycyjnej (Specjalnej strefy ekonomicznej) na obszarze ponad 500 ha w miejscowości Obice, gm. Morawica - roboczo nazwanej Świętokrzyskim Okręgiem Przemysłowym.

- ✚ Rozbudowa DK 77 na odcinku Sandomierz - granica województwa świętokrzyskiego/podkarpackiego**, przyczyni się do usprawnienia ruchu samochodowego w skali kraju oraz w znaczący sposób poprawi połączenia z ważnymi ośrodkami przemysłowymi z terenów przyległych do dorzecza Wisły (Tarnobrzeg, Stalowa Wola, Nisko).
- ✚ Rozbudowa DK 79 – gr. woj. mazowieckiego –Ożarów – Sandomierz – Samborzec – Koprzywnica – Osiek – Połaniec – Słupia - Nowy Korczyn - Opatowiec – gr. woj. małopolskiego** - przyczyni się do usprawnienia ruchu samochodowego w skali kraju oraz w znaczny sposób poprawi połączenia z ważnymi ośrodkami przemysłowymi z terenów przyległych.
- ✚ Rozbudowa DK nr 9 – gr. woj. mazowieckiego – Ostrowiec Św. – Opatów – gr. woj. podkarpackiego wraz z budową obwodnicy Ostrowca, Opatowa i Klimontowa**- przyczyni się do usprawnienia ruchu samochodowego w skali kraju oraz w znaczny sposób poprawi połączenia z ważnymi ośrodkami przemysłowymi z terenów przyległych. Wyprowadzi ruch tranzytowy z centrum Ostrowca i Opatowa.
- ✚ Rozbudowa DK 78 Moskorzew - Jędrzejów – Chmielnik** - przyczyni się do usprawnienia ruchu samochodowego w skali kraju oraz w znaczny sposób poprawi połączenia z ważnymi ośrodkami przemysłowymi z terenów przyległych.
- ✚ DK 42 – przebudowa na całej długości drogi na terenie województwa** umożliwi skomunikowanie uprzemysłowionej, północnej części województwa z ważnymi węzłami komunikacyjnymi i przyczyni się do rozwoju tej części województwa.

Rozwój wojewódzkiej infrastruktury drogowej

Wspólnota i bezpieczna przestrzeń, które łączą ludzi to także przeciwdziałanie wykluczeniu komunikacyjnemu. To inwestycje w drogi wojewódzkie stanowią jedno z głównych wyzwań dla rozwoju regionu. Dlatego też poprawa infrastruktury drogowej o charakterze wojewódzkim jest priorytetem dla samorządu województwa. Dzięki takiemu podejściu poprawie ulegnie spójność komunikacyjna i przepustowość dróg podnoszących bezpieczeństwo ruchu drogowego w województwie. Budowa drogowych obejść miast wpłynie na skrócenie czasu przejazdu oraz poprawi funkcjonowanie gmin najbardziej dotkniętych niedogodnościami, które wynikają z ruchu transportowego. Ma to także szczególne znaczenie dla poprawy dostępności do usług publicznych, rynków pracy oraz zwiększenia mobilności mieszkańców w szczególności na terenach słabo dostępnych pod względem transportowym. Wśród przykładów takich przedsięwzięć można wymienić:

🚧 Rozbudowę istniejącej sieci dróg wojewódzkich (wraz z budową dróg dla rowerów w uzasadnionych przypadkach) na następujących odcinkach:

- DW 764 Kielce-Raków-Staszów-Połaniec
- DW 728 Jędrzejów – Małogoszcz – Radoszyce – Końskie – Gowarczów
- DW 768 Jędrzejów – Działoszyce – Kazimierza Wielka – granica województwa świętokrzyskiego
- DW 751 Suchedniów – Bodzentyn
- DW 744 Starachowice – Tychów Stary – Mirzec
- DW758 Iwaniska – Klimontów – Koprzywnica
- DW 756 Starachowice – Pawłów – Nowa Słupia – Łągów – Raków – Szydłów
- DW 754 przejście przez m. Ostrowiec Świętokrzyski
- DW 757 Opatów – Iwaniska – Bogoria – Staszów – Stopnica
- DW 745 Masłów – Mąchocice – Radlin
- DW 762 Bocheniec – Małogoszcz
- DW 766 Pińczów – Michałów – Węchadłów
- DW 750 Ćmińsk – Zagnańsk – Barcza
- DW 742 Oksa – Włoszczowa – Kluczewsko – granica województwa świętokrzyskiego

🚧 Budowę obwodnic (wraz z budową dróg dla rowerów w uzasadnionych przypadkach) następujących miejscowości:

- m. Nowy Korczyn (DW 973)
- m. Klimontów (DW 758)
- m. Końskie (od DW 728 do DW 749)
- wschodniej obwodnicy Kielc (DW 763)
- m. Nowa Słupia (DW 751)
- m. Radkovic i Brzezina (DW 763)
- m. Końskie cd. (od DW 749 do DK 42)
- m. Gowarczów (DW 728)
- m. Łopuszno (DW 728)
- m. Starachowice (DW 744)
- m. Bodzentyn (DW 752)
- m. Mastów (DW 745)
- m. Morawica (w ciągu DW 766)
- m. Ocieski i Wólka Pokłonna (DW 764)
- m. Włoszczowa cd. (DW 742)
- m. Michałów (DW 766)
- m. Działoszyce (DW 768)
- m. Skalbmierz i Topola (DW 768)
- m. Łagów (DW 756)
- m. Bogoria (DW 757)
- m. Staszów etap II (DW 757)

 Budowę dróg, które wpłyną na poprawę przepustowości dla ruchu tranzytowego oraz przeniesienia ruchu drogowego pomiędzy dzielnicami miasta Kielce na nowoprojektowane odcinki ulic i tym samym odciążenie ulic lokalnych. Wśród przykładów takich inwestycji można wymienić:

- **Budowę nowego przebiegu drogi wojewódzkiej nr 761 i skrzyżowania z drogą wojewódzką nr 762,** która jest ostatnim brakującym elementem przebudowy podstawowego układu komunikacyjnego miasta Kielce w zachodniej części miasta. Celem planowanej inwestycji jest ochrona zabytkowego charakteru Białogonu oraz przeniesienie ruchu tranzytowego i ciężarowego poza obszary zabudowane. Inwestycja wpłynie znacząco na poprawę

bezpieczeństwa, umożliwi sprawną komunikację do terenów rozwojowych we wschodniej części miasta oraz skróci połączenie z obwodnicą Kielc w ciągu drogi ekspresowej nr 7.

- **Budowę przedłużenia drogi wojewódzkiej nr 786 w Kielcach**, której zakres obejmuje rozbudowę drogi wojewódzkiej do parametrów drogi dwujezdniowej oraz kontynuację przebiegu drogi o takich parametrach do zachodniej granicy miasta. Wraz z realizacją przedłużenia drogi wojewódzkiej zostaną przebudowane istniejące skrzyżowania oraz powstaną nowe węzły umożliwiające obsługę nowych terenów inwestycyjnych umożliwiając ich przyszłą zabudowę.
- **Przebudowę układu komunikacyjnego w rejonie ul. Malików w Kielcach obejmującą** rozbudowę al. Szajnowicza-Iwanowa do parametrów drogi dwujezdniowej (droga wojewódzka nr 786) , budowę ul. Nowa Malików, przebudowę ul. Malików oraz rozbudowę ul. Wystawowej. Celem realizacji inwestycji jest poprawa dostępności osiedla Ślichowice poprzez wyprowadzenie priorytetów dla komunikacji zbiorowej oraz stworzenie warunków do rozwoju terenów inwestycyjnych w północno-zachodniej części Kielc (Niewachłów). Inwestycja spowoduje poprawę dostępności komunikacyjnej Targów Kielce od strony południowej oraz bezpieczniejsze połączenie zachodnich osiedli mieszkaniowych z węzłem dróg ekspresowych S7 i S74.

Rozwój powiatowej i gminnej infrastruktury drogowej

Wśród głównych czynników rozwoju województwa świętokrzyskiego należy wymienić sprawnie funkcjonujący system komunikacyjny. W tym kontekście szczególne znaczenie ma poprawa dostępności transportowej do usług publicznych, rynków pracy oraz zwiększanie mobilności mieszkańców w obszarach, które są trudno dostępne transportowo. Podejmowane są starania (również w ramach Funduszu Dróg Samorządowych) na rzecz poprawy dostępności, szczególnie obszarów słabo dostępnych komunikacyjnie. W tym kontekście w kolejnych latach, oprócz poprawy wojewódzkiej infrastruktury drogowej, priorytetem będzie budowa dróg powiatowych i gminnych, budowa obwodnic średnich i małych miejscowości, nie tylko w przewidzianym już ciągu dróg krajowych, czy wojewódzkich, ale także dróg powiatowych i gminnych oraz budowa ścieżek rowerowych wzdłuż zarządzanych przez powiat i gminy dróg publicznych.

Inwestycje kolejowe

Poprawie dostępności komunikacyjnej województwa świętokrzyskiego sprzyjają również **inwestycje kolejowe**.

Kluczowymi przedsięwzięciami w tym zakresie są:

✚ Prace na linii kolejowej nr 8 na odcinku Skarżysko-Kamienna – Kielce – Kozłów

Inwestycja ma na celu stworzyć spójne połączenia kolejowe między województwami: mazowieckim, świętokrzyskim i małopolskim oraz skrócenie czasu przejazdu pociągów ze Skarżyska-Kamiennej do Kozłowa oraz w relacjach dalekobieżnych: do Krakowa i Warszawy poprzez zwiększenia prędkości dla pociągów pasażerskich do maksymalnie do 160 km/h, a towarowych do 100 km/h. Inwestycja oznacza również przebudowę peronów celem ich dostosowania do potrzeb podróżnych o ograniczonej mobilności.

✚ Prace na linii kolejowej nr 25 na odcinku Skarżysko-Kamienna – Sandomierz

Realizacja inwestycji ma na celu skrócenie prawie o połowę czasu podróży ze Skarżyska – Kamiennej do Ostrowca Świętokrzyskiego (z 48 min do ok. 26 min). Inwestycja wiąże się również z przebudową peronów celem ich dostosowania do potrzeb podróżnych o ograniczonej mobilności.

✚ Budowa terminalu intermodalnego w Skarżysku-Kamiennej

Województwo świętokrzyskie jest jednym z regionów, w których wciąż nie ma obiektu przestrzennego połączonego z infrastrukturą i właściwą organizacją umożliwiającą przeładunek intermodalnych jednostek transportowych (kontenerów, nadwozi wymiennych i naczep samochodowych) pomiędzy środkami transportu należącymi do różnych gałęzi transportu. Doskonałą lokalizację dla takiej inwestycji stanowi Skarżysko-Kamienna, jako miasto dysponujące rozbudowaną infrastrukturą kolejową, leżące na skrzyżowaniu linii nr 8 (Warszawa – Radom – Skarżysko-Kamienna – Kielce – Kraków) oraz nr 25 (Łódź Kaliska – Skarżysko-Kamienna – Ożarów Cementownia – Dębica). Linie te należą do sieci kompleksowej Transeuropejskiej Sieci Transportowej (TEN-T), która zapewnia spójność inwestycji infrastrukturalnych w Unii Europejskiej. Projekt zakłada powstanie placu przeładunkowego o powierzchni ponad 62,5 tys. m kw., dwóch torów o długości 750 m każdy, dwóch suwnic bramowych oraz dwóch wozów przedsiębiorczych do przeładunku kontenerów. Szacunkowy koszt inwestycji, która będzie realizowana w trzech etapach, to ok.150 mln zł. Powstanie terminalu to zwiększenie szybkości dostaw, przerzucenie części transportu z dróg na przewozy kolejowe, a co za tym idzie – czystsze powietrze, mniejsza degradacja dróg, liczby wypadków i ograniczenie poziomu hałasu. To także ogromna szansa na impuls rozwoju gospodarczego Skarżyska– Kamiennej i całego regionu świętokrzyskiego.

✚ Budowa linii kolejowej nr 582 Czarnca - Włoszczowa Północ

Celem budowy linii jest poprawa połączeń kolejowych poprzez umożliwienie bezpośredniego wjazdu pociągów z linii nr 61 na CMK w kierunku północnym i odwrotnie, co pozwoli na 20-30 min skrócenie czasu przejazdu. Usprawni to połączenie między Kielcami a Łodzią oraz zapewni objazd (połączenie Kielc z Warszawą przez Włoszczowę Północ) w przypadku ograniczenia przejezdności linii kolejowej nr 8 Warszawa Zachodnia – Radom – Kraków Główny Osobowy.

✚ Budowa zintegrowanego systemu komunikacyjnego wraz z przejściem pod torami w obrębie dworca kolejowego stacji Skarżysko-Kamienna

Zakres projektu obejmuje budowę tunelu pieszo-rowerowego pod torami w obrębie dworca kolejowego z przebudową wejść na perony oraz przebudową układu komunikacyjnego w rejonie dworca, co w sposób znaczący poprawi dostępność infrastruktury kolejowej dla osób o ograniczonej mobilności. W ramach niniejszej inwestycji zostanie również zmodernizowany peron nr 1 stacji Skarżysko-Kamienna.

✚ Przebudowa i modernizacja stacji kolejowej Kielce wraz z przyległą infrastrukturą w ramach budowy intermodalnego Regionalnego Centrum Komunikacyjnego w Kielcach (RCK).

Jest to wielozadaniowy projekt o charakterze partnerskim (Gmina Kielce, PKP S.A, PKP PLK S.A.), który zakłada: przebudowę układu torowo-peronowego stacji kolejowej Kielce, budowę nad układem torowo-peronowym parkingu na ok. 300 miejsc postojowych (jednoczesne zadaszenie peronów) powiązanego komunikacyjnie z placem Niepodległości i ul. Mielczarskiego, przebudowę i modernizację przedpola dworca - placu Niepodległości, dostosowanie całości infrastruktury stacji kolejowej Kielce wraz z budynkiem dworca z tunelem podziemnym do potrzeb osób niepełnosprawnych, budowę sprawnego połączenia pieszego pomiędzy dworcem kolejowym i sąsiadującym autobusowym. Celem projektu jest znaczące zwiększenie osób korzystających z transportu publicznego (w tym sprawny dojazd koleją do planowanego Centralnego Portu Lotniczego, którego warunkującym elementem jest parking odstawczy dla samochodów). Realizacja projektu poprawi w sposób znaczący dostępność infrastruktury kolejowej dla osób o ograniczonej mobilności i niepełnosprawnych. Rozwój transportu publicznego poprzez zafunkcjonowanie intermodalnego RCK ma także wymiar ekologiczny poprzez redukcję transportu indywidualnego, a co za tym idzie – redukcję hałasu, poziomu emisji zanieczyszczeń powietrza, zatorów komunikacyjnych, degradacji nawierzchni dróg.

✚ Budowa portu przeładunkowego w miejscowości Grzybów oraz rozwój infrastruktury drogowej i kolejowej, w tym przewozów pasażerskich.

Założeniem przedsięwzięcia jest jednoczesne wykorzystanie potencjału dwóch linii kolejowych przebiegających przez Staszów i Grzybów: towarowej linii szerokotorowej nr 65 (LHS) umożliwiającej bezpośredni eksport i import towarów z Dalekiego Wschodu (łączy Polskę z Ukrainą, Rosją, Kazachstanem i Chinami), a także linii normalnotorowej nr 70, która umożliwiłaby dalszy transport towarów na szlakach kolejowych w Polsce i Europie.

Połączenie możliwości, jakie dają szlaki kolejowe z dostosowaniem układu drogowego w obrębie przyszłej inwestycji pozwala stworzyć w Grzybowie port przeładunkowy, działający w tzw. systemie intermodalnym, czyli takim, który pozwala transportować towary różnymi gałęziami transportu bez potrzeby przeładunku samego towaru. Terminal ten pozwoli także na transport i magazynowanie materiałów masowych i kontenerów.

Planowane są również inwestycje, które przyczynią się do przeciwdziałania wykluczeniu komunikacyjnemu oraz do poprawy bezpieczeństwa i komfortu pasażerów korzystających z transportu kolejowego na terenie województwa świętokrzyskiego, a zarazem wpisujące się w rządową koncepcję budowy Centralnego Portu Komunikacyjnego, której dążeniem, w celu wzmocnienia spójności kraju pożądanym standardem jest połączenie CPK z każdą z głównych aglomeracji Polski docelowo w czasie do 2 godzin, tj.:

- **Prace na linii kolejowej nr 25 na odcinku Końskie – Skarżysko oraz budowa nowej linii kolejowej nr 89 Wąsosz Konecki – Kielce (ciąg komunikacyjny CPK nr 7)** będące odpowiedzią m.in. na brak dogodnego połączenia kolejowego Kielc z północno - zachodnią częścią województwa, a także Łodzią i Warszawą. Interesariuszami projektu byłoby przede wszystkim mieszkańcy województwa świętokrzyskiego i łódzkiego, w szczególności miasta Kielce i Łódź. gminy i powiaty w ciągu połączenia kolejowego Kielce - Skarżysko Kamienna - Opoczno - Tomaszów Mazowiecki - Łódź.
- **Modernizacja linii kolejowej nr 73 na odcinku Sitkówka-Nowiny – Busko-Zdrój oraz budowa nowej linii kolejowej nr 73 na odcinku Busko-Zdrój – Tarnów (ciąg komunikacyjny CPK nr 7)** wraz z budową infrastruktury przystankowej, umiejscowionej bliżej centrum uzdrowiskowego, umożliwiająca dogodne połączenia dla mieszkańców północnej części województwa małopolskiego oraz mieszkańców Ponidzia.
- **Budowa nowej linii kolejowej nr 80 Stary Garbów – Zbydniów oraz nowej linii kolejowej nr 84 Radom – Kunów** stanowiących linie w ramach ciągu komunikacyjnego CPK nr 6 i poprawiających jednocześnie komunikację dla mieszkańców północnych terenów województwa świętokrzyskiego.

Wśród inwestycji, które mogłyby wpłynąć na rozszerzenie świadczonych regionalnych usług publicznych w transporcie kolejowym znajdują się również poniższe:

- ✚ Modernizacja linii kolejowej „Linia Hutnicza Szerokotorowa” (LHS) z uwzględnieniem skutecznej kooperacji międzywojewódzkiej oraz międzynarodowej (w szczególności między Polską, Ukrainą i Rosją), w tym budowa portu przeładunkowego w Grzybowie;
- ✚ Modernizacja istniejących i budowa nowych przystanków kolejowych;
- ✚ Modernizacja linii kolejowej nr 70 Włoszczowice - gr. województwa – Chmielów;
- ✚ Modernizacja linii kolejowej nr 75 Rytwiany – Połaniec wraz z budową nowego toru (nowego odcinka linii w celu uzyskania połączenia z linią kolejową nr 25) i mostu na Wiśle umożliwiającą utworzenie nowej osi komunikacyjnej Rzeszów – Kolbuszowa – Mielec – Staszów – Kielce oraz uzyskanie połączenia z Mielcem i mielecką strefą komunikacyjną;
- ✚ Dobudowa toru na linii kolejowej 73 w kierunku centrum miasta Busko-Zdrój.

Świętokrzyski system transportu publicznego

Zapewnienie połączeń ułatwiających przemieszczanie się ludzi, szczególnie z obszarów trudno dostępnych transportowo, stanowi jedno z ważniejszych wyzwań dla Samorządu Województwa. Szczególną rolę w tym zakresie odgrywa transport zbiorowy uwzględniający ograniczenie (w tym emisji spalin) negatywnego oddziaływania na środowisko. Istotne znaczenie będzie miało zwiększenie roli przewozów koleją. Dotyczyć to będzie przewozów pasażerskich, towarowych oraz wykorzystania alternatywnych systemów napędowych (w tym zeroemisyjnych). Samorząd Województwa będzie promował zamianę środka transportu z indywidualnego na zbiorowy oraz będzie wspierał rozwój infrastruktury. Położony zostanie wysoki nacisk na zachęcenie przewoźników do świadczenia usług publicznego transportu zbiorowego taborem zeroemisyjnym. Natomiast w zakresie usług cyfrowych i zwiększenia poziomu innowacyjności jest utworzenie systemu informacji pasażerskiej. Tego typu działania mają za cel ułatwić mieszkańcom swobodne przemieszczanie się przy jednoczesnym ograniczaniu negatywnego wpływu na środowisko.

Biorąc pod uwagę powyższe, w województwie można zidentyfikować konieczność realizacji następujących przedsięwzięć:

- budowę lub przebudowę infrastruktury przystankowej,
- rewitalizację, modernizację i rozbudowę linii kolejowych na rzecz zapewnienia połączeń kolejowych dla przewozów towarowych i pasażerskich,

- budowa systemu informacji pasażerskiej zrzeszającej przewoźników i operatorów publicznego transportu zbiorowego,
- zakup niskoemisyjnego taboru szynowego i kołowego,
- integracja taryfy kolejowo - drogowej.

Szczegółowe inwestycje zostaną określone we właściwym programie wskazującym szczegółowo na kierunki rozwoju transportu i inwestycje przewidziane do finansowania w perspektywie do 2030 r.

PRZEDSIĘWZIĘCIA STRATEGICZNE W RAMACH CELU 4.

– SPRAWNE ZARZĄDZANIE REGIONEM

Promocja gospodarcza

Niska atrakcyjność inwestycyjna województwa i ograniczony potencjał eksportowy regionalnych przedsiębiorstw są czynnikami wpływającymi na całą gospodarkę regionu, a tym samym na powstawanie nowych miejsc pracy, wysokość zarobków, a co za tym idzie, jakość życia mieszkańców. Przyciąganie inwestorów, tworzenie nowych miejsc pracy oraz pozytywne trendy w kwestii zarobków w przedsiębiorstwach mają wpływ na powstrzymanie młodych ludzi przed wyjazdem z województwa i wyludnianie regionu. Rozwój gospodarczy i wspieranie przedsiębiorczości mają fundamentalne znaczenie dla promocji województwa świętokrzyskiego. Dlatego samorząd województwa będzie podejmował działania zmierzające do promocji gospodarczej województwa zarówno w wymiarze krajowym, jak i międzynarodowym. Wykorzystując swój potencjał finansowy i instytucjonalny samorząd chce przy współpracy z przedsiębiorcami i instytucjami otoczenia biznesu wspierać świętokrzyskie przedsiębiorstwa, szczególnie te działające w obszarze inteligentnych specjalizacji, na rynkach zagranicznych i krajowych. Świętokrzyscy przedsiębiorcy poprzez swoją działalność są związani z regionem, a wspólnie prowadzone działania promocyjne pozwolą uzyskać efekt synergii.

Rozwój e-usług i e-administracji

W obliczu coraz szybszych zmian technologicznych, cyfryzacja jest jednym z najbardziej istotnych czynników zmian społecznych i gospodarczych. Jest motorem rozwoju gospodarki opartej o dane cyfrowe. Warunkiem koniecznym pełnego wykorzystania mechanizmów cyfryzacji jest między innymi powszechny dostęp do szybkiego szerokopasmowego Internetu, dostępnego dla każdego gospodarstwa, instytucji, przedsiębiorcy o parametrach dla nich odpowiednich. Powszechny Internet szerokopasmowy zapewni możliwość skorzystania z usług cyfrowych udostępnianych przez administrację publiczną, ochronę zdrowia, edukację, kulturę, przemysł w dowolnym miejscu regionu.

W coraz większej liczbie sektorów gospodarki sztuczna inteligencja będzie odpowiadać za gromadzenie i przetwarzanie dużej ilości danych, wspomagając planowanie, komunikację i wzrost konkurencyjności regionu. Jednym z kluczowych elementów rozwoju przedsiębiorstw będzie zastosowanie inteligentnych technologii i dostosowanie ich do wdrażania idei Przemysłu 4.0. Pobudzanie innowacji i rozwój nowoczesnej gospodarki będzie postępował w oparciu o cyfryzację, nowoczesne technologie informacyjne i cyfrowe usługi.

System Informacji Przestrzennej Województwa Świętokrzyskiego umożliwiający udostępnienie kompleksowej informacji geoprzestrzennej obejmującej obszar całego województwa, między innymi o miejscach potencjalnych inwestycji, trasach rowerowych w oparciu o różnorodne mapy i usługi, jest narzędziem dla projektantów, turystów i mieszkańców, podnoszącym zainteresowanie i konkurencyjność inwestycyjną regionu a jego dalsza rozbudowa pozwoli na udostępnienie szerokiego katalogu usług, m.in. na urządzenia mobilne.

W związku ze zmianami demograficznymi szczególnie znacznie będzie mieć dostęp do e-usług pozwalających skorzystać z nich w miejscu zamieszkania. Administracja publiczna, musi zmienić sposób działania, musi uprościć procedury być przyjazna mieszkańcom, skrócić czasu obsługi klientów urzędów i zapewnić możliwość załatwiania coraz większej ilości spraw przez Internet.

W nadchodzących latach coraz istotniejsze będzie udostępnianie otwartych danych publicznych przez administrację publiczną oraz inne podmioty świadczące usługi publiczne do ich „wtórnego” wykorzystania, przyczyniając się w ten sposób do rozwoju gospodarki regionu. Otwarte dane, otwarte oprogramowanie, otwarta wiedza i nauka wpływają na rozwój innowacyjności, poszerzają wiedzę, ułatwiają komunikację świata nauki ze społeczeństwem.

W związku z coraz większą liczbą upowszechnianych i ogólnie dostępnych danych, cyfryzacją, automatyzacją przemysłu i różnorodnością usług (m.in. e-handlu, usług medycznych, finansów i bankowości) niezbędne będzie zapewnienie kadry wykwalifikowanych specjalistów w zakresie IT i zarządzania opartego o narzędzia IT.

W ramach tego obszaru zostały zidentyfikowane następujące główne typy przedsięwzięć:

1. Regionalna gospodarka oparta o dane:
  - 1.1. Wdrażanie rozwiązań z zakresu IT w MŚP w celu poprawy ich konkurencyjności.
  - 1.2. Rozwój technologii opartych o sztuczną inteligencję, chmur obliczeniowych (Cloud Computing) i inne nowoczesne technologie.
2. Cyfrowe rozwiązania w administracji publicznej:
  - 2.1. Cyfryzacja usług w administracji publicznej poprzez przystosowanie infrastruktury JST do realizacji usług w modelu cloud computing (centralizację infrastruktury), migrację systemów informatycznych do chmury obliczeniowej, integracji usług, zwiększanie danych oraz podnoszenie wiedzy i umiejętności kadry zarządzającej i technicznej w zakresie stosowania inteligentnych technologii.
  - 2.2. Cyfrowe rozwiązania w gospodarce przestrzennej, rejestrach geodezyjnych i rozwijanie Systemu Informacji Przestrzennej Województwa Świętokrzyskiego

2.3. Udostępnianie otwartych danych publicznych.

2.4. Wykorzystanie technologii Cloud Computing, blockchain, sztucznej Inteligencji (AI) BigData do rozwoju infrastruktury opartych o inteligentne technologie szczególnie w obszarze elektronicznych systemów wspomagania, monitorowania i zarządzania.

3. E-usługi w obszarze nauki, edukacji i turystyki:

3.1. Systemy informacji i promocji turystycznej

3.2. Rozwiązania z zakresu cyfryzacji w nauce i edukacji.

4. E-usługi w ochronie zdrowia:

4.1. Rozwój systemów pod kątem współpracy wewnątrz placówki i między placówkami oraz udoskonalień i ułatwień dla pacjentów

4.2. Rozbudowa systemów pod kątem telemedycyny tele-opieki oraz tworzenie partnerstw w tym obszarze.

5. Zarządzanie w regionie zmianami w obszarze TIK poprzez stworzenie odpowiednich narzędzi i instrumentów.

Budowa marki „Świętokrzyskie”

Budowa i promocja marki „Świętokrzyskie” zwiększa efektywność działań związanych z zarządzaniem województwem oraz stanowi istotną część składową planowania rozwoju regionalnego. Silna marka regionu to jeden z ważnych elementów podnoszenia jakości życia mieszkańców oraz wsparcia rozwoju społeczno-gospodarczego. Szczytowa ona potencjał województwa, prezentuje jego walory oraz wzmacnia pozycję na rynku m.in. w dziedzinie gospodarki, turystyki oraz identyfikacji mieszkańców z województwem.

Wykreowanie tożsamości marki umożliwi jeszcze lepsze wykorzystanie atutów regionu, zminimalizowanie jego słabości oraz spójne działania wizerunkowe na wielu obszarach, co pozwoli wyróżnić się zarówno na arenie krajowej, jak i międzynarodowej. Działania związane z kreowaniem marki muszą być spójne z celami Strategii oraz ujednoczone w zakresie promocji (własne kampanie promocyjne) i koordynacji (koordynacja i monitoring działań marketingowych realizowanych w regionie, spójne znaki graficzne, materiały promocyjne).

Budowa silnej i wyrazistej marki regionalnej to szereg korzyści dla podmiotów biznesu, lokalnych przedsiębiorców oraz mieszkańców, co znacząco wpłynie na rozwój ekonomiczny oraz podniesienie tożsamości regionalnej.

W ramach procesu budowy marki Świętokrzyskie istnieje potrzeba opracowania strategicznych dokumentów w zakresie Planu komunikacji marki „Świętokrzyskie” oraz systemu koordynacji, które pozwolą na spójne przeprowadzanie działań marketingowo-informacyjnych, w tym spójnego oznakowania graficznego. Pozwoli to wykreować wizerunek województwa świętokrzyskiego jako regionu, w którym warto mieszkać, pracować, inwestować oraz spędzać urlop.